

Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet. 1.

SAMLAREN

TIDSKRIFT FÖR SVENSK
LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

Ny följd. Årgång 6

1 9 2 5

UPPSALA 1926

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1926

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

ETT BIDRAG TILL KÄNNEDOMEN OM KELLGRENS UTVECKLING UNDER 1780-TALET

Av

MALTE ARESKOUG

Under vår litteraturs järnnår börjar (1805) ett arbete utkomma, som på första delens titelsida bär en vinjett, föreställande solens gud med lyran, sittande i sin vagn, vilken, företrädd av morgonstjärnans vingade gudomlighet, drages av ett fyrspann ur oceanens vågor. Det är Oxenstiernas Arbeten, och den första dikt man möter däri är Morgonen i cykeln Dagens Stunder. Denna diktcykel var skriven redan 1785 och tillhörde en helt annan tidsmiljö än den rådande, vilket också röjdes i den gammaldags klingande retoriken. Men innehållet var av det slag, som tiden älskade, och tilltalade genom sin gnistrande färgprakt. Just i denna veva förbereddes i en förening av vittra studenter i Uppsala den kommande revolutionen i vår litteratur. För dessa blev Oxenstiernas Arbeten en rik källa.

»O, Aurora! jag ser redan ditt gnistrande spann»,

sjunger en av dem, den blivande ledaren Atterbom, i en något senare dikt (Till Sofi, 1808). Föreningens namn ändrades (1808) till Auroraförbundet, och när man 1810 blev färdig med en tidskrift, fick denna namnet Phosphoros, ljusbäraren, och framträdde i brandröda omslag. Inflytande från Oxenstierna är direkt påvisat hos Atterbom, Elgström och den senare romantikern Stagnelius. I Siare och Skalder avtryckte Atterbom stora partier av Morgonen och Natten, kallar denna sistnämnda »gudasköna sång» Oxenstiernas förträffligaste kväde och beklagar, att det »liksom så mycket annat sådant,

hvilat i glömskans grift». Om Dagens Stunder genom att publiceras först tjugo år efter sin tillblivelse ej verkat så djupt, som den rimligtvis annars skulle ha gjort, är likväl dess betydelse för det romantiska genombrottet synnerligen stor.

Nu kan det emellertid visas, att just Morgonen spelat en ej oväsentlig roll redan åren omkring 1785 för en av vårt 1700-tals största skalder, den som i likhet med Oxenstierna i mycket förbådar romantiken, nämligen Kellgren. Redan 1772 hade en tidigare version av Morgonen varit tryckt i Vitterhetsnjöjens tredje del. Men det viktigaste partiet tillkom under första hälften av 1780-talet. När dikten låg färdig i sitt nya skick, upplästes den i Svenska Akademien och cirkulerade bland dess ledamöter.¹ Kellgren har alltså haft den i sina händer. Det nydiktade partiet utgöres främst av en väldig solhymn, och solhymnen var något, som Kellgren och de vittert intresserade i Stockholm just vid denna tid på det högsta uppskattade. Sverker Ek har redan 1910 framkastat en förmodan, att Kellgren fått känsla för soldikten genom Oxenstierna.² Att så även varit fallet, torde framgå av det följande. Dock var han genom Ossian tidigare bekant med dylika hymner.

Kellgrens främsta dikt, Den nya skapelsen, inledes, bortsett från första strofen, av ett parti, som i anslutning till bibelns skapelseberättelse skildrar, hur ljuset bryter in och livet tändes i den förut döda naturen.³ Men de yttre företeelserna stå nästan endast som symboler för en inre upplysning, till vilken allt intresse knytes. Det viktiga är, att för skalden en ny skapelse ägt rum, därigenom att han i hänförelsens ögonblick förmår i naturen lägga in sitt eget själsliv, sin egen kärlek.

Oxenstierna är väl bland svenska skalder den förste, som åtminstone i högre grad låtit naturens växlande företeelser tolka subjektiva tillstånd. Väl är även hos honom den rena naturbeskrivningen förhärskande, liksom hos Creutz och Gyllenborg, men därjämte arbetar han sig under utländskt, särskilt engelskt inflytande fram till en modernare uppfattning. I Natten har han hunnit närmast det romantiska idealet. Även Morgonen strävar ditåt, fastän naturbeskrivningen här överväger. Men när naturen framträder i sin

¹ LAMM, *Johan Gabriel Oxenstierna*, sid. 274—5.

² Sv. EK, *Om Kellgrens sista diktning*, Samlaren 1910, sid. 209.

³ Jfr S. BELFRAGE, *Gustavianska dikter i stilhistorisk belysning*, sid. 137—8.

kosmiska storhet och tanken svindlar, tvingas känslan att vara med i åskådandet. Människan ser i solen och stjärnorna levande varelser och ägnar dem sin dyrkan. För en monoteistisk uppfattning framstå världskloten som den Allsmåttiges representanter i sinnevärlden. Och då ljuset är urkraften, som verkar innerst i allt och alla, bli även själslivets funktioner verk av ljusets gudamakter. Den naturuppfattning, Oxenstierna på detta sätt når fram till, är i sina grunddrag egentligen panteistisk. Men Oxenstierna var dock en son av rationalismens tidevarv. Hans panteism är för litet upplevd och tillägnad och utmynnar oftast i en abstrakt allegoriserings.

Kellgrens naturuppfattning i Den nya skapelsen bygger vidare på Oxenstiernas grund. I naturföreteelserna avläsas egna själstillstånd. Skillnaden mellan Kellgrens och Oxenstiernas uppfattning ligger i styrkan och hänförelsen, varmed den omfattas. Man må endast välja de två första raderna i Den nya skapelsens andra strof:

Död låg naturen för mitt öga,
Djupt låg hon för min känsla död.

Här ha vi ju från början denna övergång från sensation till känslöbetonad åskådning med huvudvikten lagd på den senare; naturen ligger död för ögat men är ännu mer död för skaldens djupare uppfattning. Det är just denna övergång från yttre till inre, som Oxenstierna i sitt företal (1805) säger sig ha eftersträvat i Dagens Stunder, där han velat »teckna naturens förändringar i de synpunkter, under hvilka de, som afbilder af vår egen ombytlighet, röja sig för den betraktande, och tala till hjertat, likasom till ögat». Och »denna sökta förbindelse mellan målningar och känslor gör lynnet af hvad poesin i detta arbete velat uttrycka». Man får säga, att Oxenstierna knappast lyckats att omstöpa den gamla versionen av Morgonen i enlighet med dessa principer. Det är huvudsakligen det nydiktade partiet, som bäres uppe av den nya avsikten. Här får således ljusets återkomst symbolisera det mänskliga själslivets pånyttfödelse, såsom i strof 20:

Lif! njutning! verksamhet! förmåga!
I Dagens barn och Himlens ätt.
Förståndets krafter! känslans låga!
Hos menskan tan igen er rätt.
Välkomne, ljusets Gudamakter!
Som följt på nytt till våra trakter,

Kring solens vagn, dess segertåg.
Åt jorden sällhet återgifven,
Och skönhet, glans och bildning lifven,
Som gömd i nattens mörker låg.

Hela tankegången är ju densamma som i Kellgrens:

Och ljuset kom och lifvet tändes
— — — — —
Och bildningen och snillet väcktes,
Och skönheten stod upp och log.

Ljuset blir själva urkraften, som genomtränger allt och alla i »varelsernas riken» och vars högsta resultat visa sig i det mänskliga tanke-, vilje- och känslolivet. Särskilt värd att uppmärksammas är skildringen av »Naturens Son, det fria Snille», som åter stiger ner till jorden, den främste av »Dagens Gudar». Ung, skön och stark, är han sprudlande av verksamhetsbegär, motstånd endast eggat till stegrad aktivitet, målet för hans strävan är att nå fullkomligheten, hans begär är riktat mot en ideal värld, evigheten. Hans liv är vetenskapsmannens sanningsforskande eller snarare konstnärens intuitiva skapande, enligt stroferna 27—28:

Än, sanningsforskande, han tvingar
I Vishetens fördolda natt,
Än lyfter sig på Diktens vingar
I verldar, dem han sammansatt.
Att på hans bana klarhet sprida,
Inbillningskraften vid hans sida
En dristig fackla lyfter opp;
Och i den rymd dess låga dagar
Bland Vettenskaperna ledsagar
De fagra konsternas unga tropp.

Allt väckes, hvart han ögat vänder,
Allt ljusnar i en högre prakt:
Och menskan mottar af hans händer
Hans trollningsstaf och skapningsmakt.
Än inger han det ömma hjerta
Som tolkar känslans fröjd och smärta
I sammansatta toners ljud;
Än lifvets färg i penseln blandas,
Och bronzen rörs och marmorn andas
Vid ögonkast af Snillet's Gud.

Den skapande konstnären ger människan något nytt genom att lära henne se och känna på ett nytt sätt. Han har en trollstav och kan med den skapa nya värden. Kellgren har själv vittnat om Oxenstiernas förmåga i detta avseende i dikten till denne 1786:

Djupt i vår själ hans stämma sänktes,
 Stor blef Förtrollarns verkning spord.
 Åt menskjan nya sinnen skänktes
 Och nya himlar och ny jord.

Men när han skrev de inspirerade stroferna i Den nya skapelsen, kände han sig själv genomströmmas av den himmelska urkraften, det alltbесjälände ljuset. Han själv är en gudason, som bär trollstaven i sin hand, och det är i stolt medvetande härom han kan säga:

Då fann min själ sig himlaburen,
 Sig sprungen af en gudastam
 Och såg de under i naturen,
 Som aldrig Visheten förnam.

Då får den stela massan en själ och en röst, som talar till människohjärtat, liksom hos Oxenstierna brons- och marmorstatyerna röra sig och andas. Som av citaten torde framgå, har Kellgren tagit intryck av Oxenstiernas skildring av geniet och sett sig själv och sin högsta erfarenhet i belysning därav. Den nya skapelsens förtrollande verkan på senare släktled har rättfärdigat hans handlingssätt.

I Kellgrens tidigare produktion letar man förgäves efter något, som skulle tyda på sinne för naturens skönhet. Det är först genom solhymnen, han får blicken upp för denna. Spårar man inte redan Oxenstiernas inflytande i dikten Förtviflan, där Kellgren synes ha vävt tillsamman sin egen smärta över tillvaron med den fina naturglädje, som finnes i Oxenstiernas dikt? Man riktigt frapperas av en i Kellgrens poesi förut okänd färgrik utsmyckning, såsom i följande anrop till solen:

Fåfängt! — strömmar utaf ljus
 Evigt från din urna flöda,
 Än att nära fältets gröda,
 Än att bränna öknens grus.
 O! hvad sällhet du mig bådat,
 När din glans jag fordom skådat,

Stänkande på österns bryn
Purpur, guld och diamanter,
Svallande från zeniths branter,
Fladdrande på aftonskyn.

Med än större målarglädje har dock Oxenstierna skildrat en sol-uppgång i Morgonen. Kellgrens färger återfinnas alla i t. ex. Morgonens åttonde strof, där det sägs om »Färgorna»:

Än deras prisma grönskan målar
Med tusen skiften klar och skymd;
I blomstren öfver fälten strålar,
I Asurn öfver luftens rymd;
Än mellan mörkblå skyars bäddar
Kring deras silfverstänkta bräddar
Af eld och purpur kanter drar;
Än sällar, liksom tända droppar,
Ett rörligt guld på vågens toppar,
Der dagens bloss sin uppgång tar.

Har manne Kellgren läst Oxenstiernas dikt i dess nya version, innan han skrev Förtviflan? Eller är Kellgrens dikt den primära? Man jämföre:

Morgonen

Och du! som fyllt i smärtans läger
Med jemmer nattens timmars tal!
Njut af den morgonen du äger
Den stund som blidkar dina qval.
När solen uppgick för ditt öga,
Du sade: Sol! ifrån det höga
Jag sista gången skådar dig;
När natten sina skuggor fällde,
Du sade: Natt! ditt mörkers välde
Skall aldrig skingras mer för mig.

Förtviflan

När från nattens djupa näste
Skuggan sprids kring Himlens fäste
Önskar jag hon evig blef,
Börjar lärkan morgonsången,
Önskar jag hon sista gången
Mörkrets tystnad från mig dref.

Skaldernas olika temperament framstår tydligt trots likheten. Å ena sidan en vemodig avskedsblick på livet, som ännu kan njutas mellan plågorna, å den andra en dödslängtan av nästan passionerad styrka.

Två år efter Förtviflans tillkomst skriver Kellgren poemet Till Grefve Oxenstierna i form av en ny solhymn, där han beklagar människornas likgiltighet inför naturens dagligt upprepade skådespel:

Förgäfves mer, o Dagens Gud
 Du österns sky med guld bestrålar,
 Strör perlor uti blommans skrud
 Och höjderne med purpur målar.

Framhävandet av naturens skönhet är gjord i direkt anslutning till och med anspelning på Oxenstiernas nyss fulländade verk *Dagens Stunder*. Emellertid har, såsom¹ nedan skall visas, en dansk dikt givit uppslaget och varit närmaste förebild.

Hur djupt Morgonen verkat på Kellgren, ser man därav, att då han 1787 gör sin norrlandsresa, det är Oxenstiernas naturbeskrivande dikt, som underlättar ombildningen av naturintrycken till poetiska realiteter. För vännen Clewberg vill han skildra det som mest tilltalat honom: det sublima i naturen, »berg mot skyn och dalar ned i afgrund». Det påminner om Morgonens poetiska värld¹:

Sitt bo hon (duvan) i en klippa tränger,
 Som, krönt af nordens mörka tall,
 Sin hjessa öfver djupet hänger
 Och hotar Äge med sitt fall.
 Dess höga spets mot ljuset strider,
 Förlängda skuggor vidsträckt sprider,
 Och lägst vid vattnets lugna bryn
 I dubbla skogar sig förbyter:
 Den ena ner till afgrund flyter,
 Den andra gömmer sig i skyn.

Den del av Morgonens solhymn, som skildrar solen såsom föremål för människornas dyrkan, har också slagit an på Kellgren, liksom Tegnér i sin solsång helt visst är påverkad av detta parti. I *Kantaten* apostroferar nämligen Kellgren det nya året, vilket träder ut ur evighetsnattens slummer, i rader, som kunna anses utgöra en solhymn. Ljusets härskare, solen, väntar det nya året med sin vagn, årets blick öppnar sig för första gången för dagsljuset, »ser tidens fält och livvets», miljoners lov stiger upp, och skalden ber året lyssna ej blott till »sällhets druckne dårar» utan även till suckarna från de olyckliges bröst. En stämning av kosmisk storhet behärskar detta parti.

Vid läsning av Oxenstiernas *Morgonen*, stroferna 10—19, får

¹ EK har i *Samlaren* 1910, sid. 210 sammanställt detta citat från Clewbergsbrevet med en strof i DELILLES *Les Jardins*. Det är kanske så, att OXENSTIERNAS strof återgår på DELILLE.

man ungefär samma tavla i en bredare framställning. Solen träder fram på fästet, följd av en matematiskt ordnad procession av timmar, dagar, månader, årstider, år och sekler. Dess blick möter livet i naturen. I stroferna 15—17 omtalas solens dyrkan av skilda tider och folk, och i strof 19 avslutas det hela, liksom motsvarande parti hos Kellgren, med de dödligas lovsång, även här de olyckligas såväl som de lyckligas. Inom motsvarande partier av de båda dikterna stegras den kosmiska stämningen till upphöjdhed genom den Allsmäktiges införande i världssammanhanget såsom primus motor. Denna genomgående parallellism kan ej gärna vara ett slumpens verk. En av ifrågavarande strofer i Morgonen (18) visar till och med direkt över till Den nya skapelsen.

Den förromantiska strömning, som under 1700-talets senare hälft växer sig allt starkare i Europas litteratur, har alltså med 1780-talet fullt nått Sverige och bl. a. genom Oxenstiernas förmedling satt sina djupa spår även i Kellgrens dikter. Men även på annat håll gjorde Kellgren bekantskap med de nya riktningarna. Så tidigt som 1786 om ej förr har han fått sin uppmärksamhet riktad på dansk litteratur. Det då skrivna poemet till Oxenstierna är nämligen byggt efter mönstret av en dikt i augustihäftet för 1785 av Prams och Rahbeks tidskrift *Minerva*, som bär överskriften »Maisang 1785. Til Baggesen efter en Sygdom». Diktens början lyder

Klinger Bragas Harper! lyder Jubeltoner!
O! han kommer til os, han som Aaret kroner,
Han som fylder Skialdens Aand med Salighed
O! den unge Majus smiler til os ned.

Giennem Østens Himle, klæd i Morgenrøde
Gik han frem, og tusind glade Hymner løde,
Og hans Aande vakte Liv i Skabningen,
Og Naturen blomstred' for hans Fod igien.

Men de gyldne Strenge ingen Barde stemte,
Mellem tunge Sorger Skialden Sangen glemte,
For hans mørke Øie var ei Vaaren skøn,
Ak! thi Sygdom fengsled' Bragas beste Søn.

Blide Mai! da saae du medynksfuld vor Smerte,
Og dit Smil opvarmed' Livet i hans Hierte,
Og du kaldte Haabet til vor Barm igien,
Skønne Mai! du skienkte os Zelines Ven.

Kellgren har i sin dikt ersatt Majus med »Dagens Gud», solen. Andra strofen i den danska dikten verkar nästan som en solhymn. Livet väckes, naturen blomstrar upp på nytt, och tusen hymner höjas till Gudens ära. Majguden ser, att ingen stämmer de gyllne strängarna bland människorna, ömkar sig över dem och sänder skalden (: Baggesen) att skänka dem hopp igen. Likaså säges det med nästan verbal överensstämmelse om solguden hos Kellgren: »Då såg du ömkande vår yra». Oxenstierna befinner värdig att sjunga hans lov, mottar lyran av hans hand och skänker nu människorna nya sinnen, nya himlar och en ny jord.

Den uppgående solen är upplysningstidens symbol, och det råder ett intimt samband mellan Kellgrens nitälskan för upplysningen och den hänförelse, varmed han omfattar solhymnen. Ljuset, som kom med den nya synen på tillvaron, väckte ej blott estetiskt välbehag utan fordrade även aktivt deltagande i kampen mot mörkrets här. Detta var en typisk 1700-tals intressekombination av etiska och estetiska värden, en högsta form av *utile dulci*. Kellgren lägger också hela sin själ in i den kulturkamp, som han från 1780-talets mitt för, och hans kraftigaste dikt är tvivelsutan »Man äger ej snille, för det man är galen». Men den originalverkan, dikten utövar, utesluter ej, att den kunnat uppstå som ett resultat även av litterära faktorer. I Minerva för 1785 finner man säkerligen åtskilligt, som Kellgren läst, rader, som man tycker sig känna igen från hans dikter, eller som gömma ett innehåll, besläktat med hans tankevärld. Så kanske en om ock svag förklång till ovannämnda dikt i ett poem av Baggesen (nov. 1785) kallat Parenthesen (senare Leiesvendene). Måne icke Kellgren läst följande rader härur med mera eld i blicken än vanligt?

Nei, Taushed her var Gudsbespottelse,
 Naar Kryben, Ahner, Guld er Vei til Hæder.
 Naar dumme Statsmænd spille Bolt med Stater;
 Naar Retten kiøbes; naar Uskyldighed
 For Dagen lægges kun ved gyldne Prøver;

— — — — —
 Men ak! naar du, vor sidste Trøst, vort Haab!
 Du Godheds himmelsendte, skønne Datter,
 Religion! naar du vanhelliget,
 Vanhelliget ved egne Sønner græder;

— — — — —
 — — — — —

Naar, o Religion, paa denne Maade
Du prædikkes, forsvares og bevises:
Daa tier ikke meer den ædle Muse,
Som sendtes for at tale Sandheds Sag
Fra Himlen ned. I Nordens Mænd som føle
Gudindens Kald! hvi tier Eders Røst?
Op! hævder Sandheds Ret! og nøgen viser
Den Yndige for Folket! kiækt bortjager
Med hendes Glands den Mørkets sorte Hær,
Som kappes om, igien, af alle Kræfter,
At bringe hiin Barbaries tilbage,
Hvori Fornuft og Sandhed sov saa trygt!

Fann han månne icke här igen sina egna tankar, som slutligen fingo uttryck i raderna

Men lämnom skämtets udd; för svagt dess vapen är,
När lagen ropar hämnd och religionen blöder
o. s. v.?

Säkerligen har han känt Baggesens kraftiga maning till »Nordens Mænd, som føle Gudindens Kald» riktade till sig själv och gjort sitt för att följa den.

Den danska litteraturens största betydelse för Kellgren är väl den, att den lät honom komma i beröring med tidens sentimentala strömning. Jag tänker härvid närmast på Ewalds »Balders Død». Sverker Ek har redan 1910 lämnat avgörande bevis för att Sigvarth och Hilma uppstått under inverkan från denna dikt.¹ Likheten med Ewald inskränker sig icke enbart till vissa uttryck. Hela stilen och stämningen i Sigvarth och Hilma har uppstått under inverkan av stil, stämning och rytm i Balders Død. Efter allt att döma har denna spelat en högst betydande roll för Kellgren, då han utbildade den nya stil, varigenom han kunde tolka det djupa, stämningsrika själsliv, som kärleken till fru Falck väckt upp inom honom. Man må tänka sig Kellgren med hans inbillningsstarka själ läsande Balders Død. Där är en storslagen skildring av passionerna, påminnande om Racine. Hother och Balder älska båda Nanna, och en av dem måste dö. Kellgren måste ha tvingats till jämförelse med sig själv och makarna Falck. Det syns då vara berättigat att antaga, att det är genom Balders Død, som Kellgren gjorts uppmärksam på huru hans innersta upplevelser kunde bli

¹ *Samlaren* 1911, sid. 64 ff.

dikt. Han hade nu ett nytt, rikt innehåll, en genom studium av stora skalder riktad poetisk diktion och andras föredöme. Så skriver han Sigvarth och Hilma.

För att återgå till »Minerva» finner man även där dikter, som kanske lärt Kellgren konsten att använda sina innersta upplevelser som poetiska motiv. Kellgren var egentligen blott lyriker och saknade väl all episk förmåga. De enda ansatser till poetisk berättelse vi finna — fablerna äro ju något helt annat — äro »Sigvarth och Hilma» och »Till Christina», och i båda är berättelseformen maskering för en lyrisk utgjutelse. Det ligger då ett visst berättigande i att även för den senare av dessa båda dikter söka föredömen utifrån just vad motivvalet beträffar.

I Minervas augustihäfte 1785 finns en dikt av Baggesen »Til Zeline» (i Samtlige Værker 1801 »Det første Haandtryk», ej att förväxla med den Zelinedikt, som 1801 omdöptes till »Min anden Skabelse»), som i detta avseende möjligtvis kan ha varit förebild till Christinadikten. Båda dikterna börja med en betraktelse över livets sorger och kval, och i båda är det en ädel kvinna, som kommer skalden att fatta nytt mod. Jag anför ur den danska dikten:

Saa talte Smerten i min Barm,
 Og i mit taareblendte Øie
 Stod skummel, misanthropisk Harm,
 Da — som en Engel fraa det Høie —
 Zeline, nys du spurgte mig
 Med din den kiælne, søde Stemme:
 »Om jeg var ikke lykkelig,
 Og om jeg aldrig kunde glemme
 Den sorg, som Sukke fraa mit Bryst
 Forraadte, som mit Øie malte?»
 Og Smertens hule Tordensrøst
 Zeline! taug saasnaart du talte.
 Ved denne kiælne, søde Lyd
 Jeg glemte Skræk og Skrig og Torden,
 Og veed dit Smiil saae Haab og Fryd
 At spire frem igien paa Jorden.

Situationen är ju densamma som i Christinadikten. Efter Timons monolog, där han fantiserar över glömskans frid i graven, tager skalden själv till orda i nära överensstämmelse med Zelinedikten. »Så talte Timon, och med rösten bruten, lög sig en stillhet, som

hans själ ej kände.» För övrigt finna vi i årgångarna 1785 och 1786 av Minerva en hel rad dikter över samma tema, mer eller mindre varierat. Det är ett utslag av den grasserande vänskapskulten och som sådant ett av de mest sympatiska.

Motivet om enslingen, som drar sig undan från världen, kan ha upptagits från en annan dikt i Minerva, »Lyksalighed, dog ikke min» (dec. 1786). Härmed är ej sagt, att Kellgren icke från antikens litteratur eller annat håll kände till Timon-motivet. Men närmaste litterära impuls har nog denna dikt givit (som i sin tur för tanken till Horatius' bekanta utmålning av lantlivets lycka, »Beatus ille qui procul negotiis»):

O, hvor lyksalig den, som uden Nag
Seer Timer, Dage, Maaneder og Aar
At glide hen; som Bækkens stille Vand.
Foruden Stoien; som har Fred i Siel,
Og Helbred i sit Legem, roelig Søvn,
Og Arbeid og Forfriskning vixelviis;
Som daglig kan med Oldtids viise Mænd
Omgaaes i deres Skrifter, og iblant
Af Musen faaer et smilende Besøg.
O! at det var min Lod at leve saa,
Umærket, ubekientd og umisundt,
Og stiele mig af Verden, ubegrædt,
Usavnet og urost, saa at min Grav
Ei røbedes af nogen svadsig Steen
For Vandrerens, naar han gik den forbi.

Man jämföre Kellgrens längtan att

endast lefva med er, trogne vänner,
Välgörare, odödelige snillen,
Som före mig försmäddes och försvunnen

och hans önskan, att

när en dag jag somnar denna sömnen
Så djup, så lång, så ljuf för en olycklig,
Skall ingen tvungen tår min aska gäcka
Och ingen skald sig i mitt lof besjunga.

De källor, varifrån Kellgren hämtat sin litterära bildning, äro många och viktiga. I detta hänseende kan han bäst jämföras med Tegnér. Kellgren ägde samma klara intelligens och samma djupa

mottaglighet för allt det nya i tiden som den store beundrar $\ddot{e}$ n av Gustav III:s s $\ddot{a}$ ngarskola. Liksom denne gav han sig ej utan vidare det nya i v $\ddot{a}$ ld, han kritiserade, samtidigt som han tog intryck, han arbetade som en sj $\ddot{a}$ lvst $\ddot{a}$ ndig ande mitt bland efterapare och diletanter. Sjuklighet och en f $\ddot{o}$ rtidig d $\ddot{o}$ d gjorde, att den nya utveckling, han genomg $\ddot{a}$ tt, ej gav $\ddot{a}$ n st $\ddot{o}$ rre resultat. $\ddot{A}$ ren efter 1789—90 beteckna ej en forts $\ddot{a}$ ttning i den sist inslagna riktningen utan en $\ddot{a}$ terg $\ddot{a}$ ng till en $\ddot{a}$ ldre tids smak, upplysningens typiska bon sens. Som nu $\ddot{a}$ r, st $\ddot{a}$ r Kellgren f $\ddot{o}$ r efterv $\ddot{a}$ rlden i en dubbel dager. Mest typisk f $\ddot{o}$ r sin tid $\ddot{a}$ r han otvivelaktigt som upplysningsskald. Som s $\ddot{a}$ dan har han en j $\ddot{a}$ mn och h $\ddot{o}$ g produktion. Men psykologiskt sett mest intressant $\ddot{a}$ r den utveckling, varigenom han g $\ddot{a}$ r ut $\ddot{o}$ ver sitt gamla j $\ddot{a}$ g och sin naturliga milj $\ddot{o}$, visar sig $\ddot{a}$ ga mottaglighet och urskillning inf $\ddot{o}$ r nya estetiska r $\ddot{o}$ relser och med hela sin sj $\ddot{a}$ l g $\ddot{a}$ r upp i diktandet, utvecklingen fr $\ddot{a}$ n »F $\ddot{o}$ rtviflan» till »Den nya skapelsen». I den f $\ddot{o}$ rre av dessa dikter sp $\ddot{a}$ rar man f $\ddot{o}$ rsta g $\ddot{a}$ ngen hans nyv $\ddot{a}$ ckta sinne f $\ddot{o}$ r naturen, i den senare n $\ddot{a}$ r det sin kulmen. I den f $\ddot{o}$ rre ser det sjuka sinnet naturen som ett f $\ddot{a}$ ngelse, en grav. Den senare $\ddot{a}$ r dess str $\ddot{a}$ lande motsats.
